zij gunt die evenzeer aan de meening der Molinisten.

Ook die is goed Roomsch en Gutberlet omschrijft de grondgedachte van dit laatste systeem in de volgende woorden: „Molina, zegt hij, zocht de onfeilbare werkzaamheid der Genade niet enkel uit haar innerlijke hoedanigheid, maar uit het *Vooruitweten* Gods te verklaren. De Genade kan den menschelijken wil tot iedere, van God gewenschte act onfeilbaar daardoor bepalen, dat Hij juist die genade verleent, van welke Gods alwetendheid *vooruitziet*, dat hij haar zal toestemmen." a. w. p. 453.

Hier hebben wij dus zeker een inwerking Gods, maar, en hierop komt voor ons nu alles aan, niet zulk eene, die aan het menschelijke willen vóórafgaat, maar, zooals de term dan ook luidt, een *„gelijktijdige* samenloop", een bloote *samenwerking*, en bovendien zulk eene, waarbij Gods werking door middel van Zijn voorwetenschap zich richten moet naar, afhankelijk is van den mensch.

Dit nu is voor ons Calvinisten, op dezelfde gronden als straks bij het Besluit zijn genoemd, geen *Goddelijke* inwerking. Zulk eene kunnen wij, als te kort doende aan Gods Souvereiniteit, ons niet denken. En wijl nu de meening der Molinisten goed Roomsch is, handhaven wij het door ons gestelde omtrent een „goed Roomsche" ook in betrekking tot de Goddelijke inwerking.

Maar, zal onze geeerde briefschrijver zeggen, gij hadt dan ook, ziende op de Thomisten, of liever de Bannesianen, evenzeer van een goed Roomsche het tegendeel kunnen beweren van wat gij nu hebt gedaan.

Toch niet.

In het verband waarin onze bewering voorkomt, gold het alleen het eenvoudige feit te constateeren, „dat de theorie der vrijheid van eveneensheid of onverschilligheid, het liberum arbitrium indifferentiae, nog altijd onder de Roomschen voortleeft."

Daar hadden wij het toen over, en om dat duidelijk te doen uitkomen moest niet het Thomisme, maar het Molinisme geteekend.

En om nu allen schijn van gemis aan waardeering voor de Roomsche, bepaald Thomistische Theologie, en ook van, wat de Duitschers noemen, „Rechthaberei" te vermijden, willen wij in *dit* verband en ziende op de *Thomisten*, gaarne uitspreken, dat een goed Roomsche u zal toegeven een Besluit der verkiezing tot zaligheid, voorafgaande aan de verdiensten, en evenzeer een inwerking Gods voorafgaande aan en onafhankelijk van het menschelijk willen. Maar, wij spreken daarbij even beslist uit, dat dit geen Roomsche Kerkleer is en niet geldt van *alle* goed Roomschen en mitsdien wat wij gesteld hadden, noch een misvatting, noch ten eenenmale onjuist voorgesteld was.

En hiermede nemen wij afscheid van onzen geleerden criticus. Hem vriendelijk dankzeggend voor de belangstelling in onze artikelen betoond, en voor de hoffelijke wijze waarop hij ons zijn bezwaren kenbaar maakte.

Was het onzerzijds een genoegen, met een zoo serieus opponent, over een zoo gewichtige zaak, in debat te mogen treden, nog grooter was dit genot, wijl het ons de ongezochte gelegenheid bood onze lezers te doen zien, hoe er ook in de Roomsche Kerk een opkomen is voor Gods Souvereiniteit.

Wezen wij er hierboven op, dat de *vastheid* van de in Gods Raad gegronde wereldorde, naar wij gezien hebben, alle gedachte aan het objectief toevallige of ook het *voor God* gebeurlijke uitsluit, evenzeer hebben wij, in onze beschouwing van 's Heeren ordinantien, getracht aan te wijzen, dat bij die *vastheid* van Gods Souverein Bestel nooit te kort mag worden gedaan aan 's Heeren heiligheid en ook alle gedachte aan *Fatum* of *Noodlot* moet verre blijven.

Zulk een te kort doen aan Gods heiligheid is *pseudo Gereformeerd*, en Slatius' pamflet: *de Gepraedestineerde Dief* bood ons daarvan de teekening. Dit zij dan ook in antwoord op de vraag die tot ons kwam: „waarom wij ons zoo lang bezig hielden met een man als Slatius, terwijl er toch zooveel Remonstranten van grooter beteekenis zijn geweest dan hij?"

En wijl niet het blinde, onpersoonlijke Noodlot, maar de *levende* God der dingen loop bepaalt, hebben wij aangetoond in ons 21ste artikel, dat er ook een werking van het echte gebed op Zijn Vaderhart uitgaat.

Iemand, die ons schreef, niet te verstaan, hoe *door* ons bidgebed iets bij God bewerkt kan worden, zij dan ook verwezen naar Filemon vs. 22, waar: *door* uw gebeden, niet anders dan: *door middel van* uw gebeden beteekent, en verder zij hem geantwoord, dat zulk een gebed zeer zeker nimmer Gods Raad verbreekt, maar als *geestelijke* actie werkdadig is. Gebed en uitkomst staan daarbij, gelijk wij schreven, niet *naast*, maar *in* 's Heeren Raad.

En hiermede hebben wij, onder dankzegging aan onzen God, de *eerste reeks* onzer bespreking van 's Heeren ordinantiën ten einde gebracht.

„Ze allen tot mij trekken."

> En ik, zoo wanneer ik van de aarde zal verhoogd zijn, zal ze allen tot mij trekken.
> Joh. 12 : 32.

Jezus trekt.

Nu snoeren wij, aan wat we naar ons toe willen trekken, een stuk koord, een riem, een touw, een ketting vast; aan wat licht in wicht is, iets duns, aan wat zwaar en log is, iets stevigs. Maar altoos *iets*. Om wat het ook zij, naar ons toe te *trekken*, moeten we datgene, wat we naar ons willen toehalen, aan een band vast hebben.

Alleen de magneet maakt dat we, mits op niet te grooten afstand, iets van metaal naar ons toe kunnen trekken *zonder* zulk een band. Die band is er dan wel, maar zij is onzichtbaar, in de magnetische werking van stof op stof.

Zulk een magnetische werking gaat er nu ook soms van wat onzen zin toespreekt, op ons uit. Dat heet dan, dat iets ons *aantrekt*. Zoo voelt de één zich aangetrokken door de zee, een ander door de bergen; de één door wat verheven, een ander door wat lieflijk en zacht is. En gelijke onzichtbaar trekkende macht gaat ook van mensch op mensch uit. Men zegt, dat een spreker veel volks *trekt*. Niet zelden ontmoeten we iemand, die onweerstaanbaar ons aantrekt, dat we ons oog niet van hem kunnen houden. En niet slechts, dat die *trekkende* macht op één enkel persoon wordt uitgeoefend, vaak zelfs meer nog op de *massa*. Vooral in een drukke stad behoeft er maar weinig op straat te gebeuren, of ge ziet, hoe uit alle stegen en hoeken, de menschen naar de plaats van het ongeval *getrokken* worden, zóó *getrokken* zelfs, dat ze niet komen aanstappen, maar er heen snellen.

Zoo gaat er *trekkende* macht uit niet alleen van den magnetiseur, maar ook van mannen van hoog talent en genie. Van groote denkers, van machtige poëten, van schoone zangers. En zoo is er, helaas, ook een *trekkende* macht der verleiding, dat het nog onbedorven hart tegenstribbelt en niet wil, en toch *meegetrokken* wordt naar het kwade.

En dit alles nu is geen beeldspraak, het is geen overdrachtelijk zeggen, maar volle werkelijkheid. Er heeft een *trekken*, een *aantrekken*, een *meetrekken* plaats. Alleen maar, de band waarmeê getrokken wordt, ziet ge niet, omdat die niet stoffelijk, maar geestelijk is.

Er is een stoffelijk zichtbaar trekken, als er getrokken wordt met riem of koord.

Er is een wel nog stoffelijk, maar toch onzichtbaar trekken, als de magneet het ijzer aantrekt of de zon de bloem optrekt.

En eindelijk is er een geestelijk, eveneens onzichtbaar trekken, als het genie of de schoonheid, als wat edel of wat slecht is, de zielen trekt.

En in dien laatsten zin nu *trekt* Jezus. Ten volle werkelijk, maar ge ziet het niet. Immers de band, waarmee Jezus trekt, ligt onzichtbaar aan uw hart gesnoerd.

Dat *trekken* van Jezus mag in geen enkel opzicht verzwakt.

Ge moogt dat *trekken* van Jezus niet oplossen in het oefenen van *invloed* op uw hart.

Ongetwijfeld oefent Jezus ook *invloed* uit.

Invloed door het relaas van zijn omwandelen op aarde, door het aangrijpend verhaal van zijn lijden en sterven. Zelfs door een schilderstuk van Golgotha, gaat er invloed van Jezus op uw gevoel, en door dat gevoel op uw hart uit.

Zoo ook oefent Jezus invloed op u door zijn voorbeeld, door zijn kerk, door wat van zijn werking en zijn geest onder menschen uitging.

Van dat alles vloeit iets in u. Een gedachte, een gewaarwording, een gevoelsaandoening, een beeld.

Ook kunt ge zeggen, dat Jezus *indruk* op u maakt.

Indruk door de onverwinlijke macht, waarmeê hij zijn koninklijk gezag alle eeuwen door handhaaft, en allen tegenstand overwint. Indruk door de geesteskracht die zijn martelaars ten toon hebben gespreid. Indruk door zijn onvergetelijke woorden. Indruk door zijn strijd tegen het pharizeïsme. Indruk door kalmte in het bangste sterven. Indruk door zijn bekeering van een afgedoold zondaar in een kind van God.

Maar al mag noch die invloed, die van Jezus uitgaat, noch die indruk dien alle herinnering aan Jezus maakt, gering geschat, toch put noch die invloed noch die indruk uit, wat het eigenlijke *trekken* van Jezus is.

Al dat andere gaat door wat ge van Jezus leert, hoort, merkt; maar dat *trekken* is een rechtstreeksche daad, die van Jezus uit den hemel uitgaat naar u die op aarde zijt.

Hier ligt dan ook het verschil tusschen den kring der gelooviger en den kring der bewonderaars van den Rabbi van Nazareth.

Er is een verticale en er is een horizontale lijn, die van Jezus naar uw hart loopt.

De *horizontale* lijn is de lijn der historie, negentien eeuwen lang, die dwars door de geschiedenis van ons geslacht gaat. En die lijn houden de bewonderaars van Jezus hoog.

Maar er is ook een *verticale* lijn, die van boven naar beneden loopt, en die van den verheerlijkten Christus zich naar de zijnen op aarde toebeweegt. En het is die lijn, die de wereld niet kent, maar die gekend wordt door zijn verlosten.

Langs die *horizontale*, vlakke lijn der historie komen de invloeden en de indrukken; maar langs de *verticale* loodlijn komt het *trekken* dat de kinderen Gods beweegt.

Dat *trekken* heeft plaats door een band; door een band, die wel onzichtbaar, maar niettemin volkomen reëel is.

En wel door een band, die niet nu eens wordt aangelegd, en dan weer wordt losgemaakt; maar door een band, die eens aan uw hart aangebonden, er nooit weer afgaat, maar u altoos en onlosmakelijk aan Jezus blijft verbinden.

Het is niet één band, die allen zaâm vastsnoert, maar een speciale band voor elk kind van God afzonderlijk. En ook, het is een band, die in uw levenswortel zelf vastligt, want hij is aan u aangelegd in uw wedergeboorte. Het is een levensband.

Niet een zedelijke band, en ook niet een geloofsband, maar een bovennatuurlijke band, waaruit later èn de geloofsband èn de band der heiligheid zich uitspint.

Het is een band, gelijk in uw eigen lichaam elk van uw ledematen aan uw hoofd en in uw hoofd aan uw hersenen verbindt.

Dat ge een prik in den top van uw pink aanstonds gewaar wordt, is alleen omdat er van uw pink naar uw hersenen een onafgebroken zenuwweefsel is. Die zenuwband loopt door uw ruggemerg en komt in uw hersenen uit.

En daarom is elk punt van uw lichaam, elk lid en elk deel van een lid met uw hoofd verbonden.

En zoo nu ook is er in Christus, als uw Hoofd, een aanknoopingspunt, van waar een band uitgaat, die door al de geledingen van het lichaam heen, in uw hart uitkomt, en u aldus persoonlijk aan Jezus verbonden doet zijn.

Als Jezus u nu trekt, dan trekt hij aan dien band, en aldus zijt ge in Jezus macht en beheerscht hij uw leven.

De afstand zegt hier niets. En ook zegt het niets, dat gij, noch iemand, dien band bloot kunt leggen.

Ook doet het er niet toe, of gij dien band *wilt* trekken.

Het eenige wat hier beslist, is het geestelijke feit, dat gij in het diepst uwer ziel aan Jezus vastligt; dat Jezus uw hart door dien band in zijn macht heeft, en dat hij door middel van dien band u zóó beweegt, zóó trekt, als dit voor zijn koninkrijk noodig is.

Dat *trekken* van Jezus nu is aldoor een trekken naar boven. Niet plaatselijk, maar in geestelijken zin.

Gij blijft onder dat trekken waar gij zijt. Maar ge wordt er door opgeheven in geestelijken zin. Ge wordt van het lage en onedele afgetrokken, en gaat u in den hemel meer thuis gevoelen.

En dat *trekken* gaat voort en voort, tot eindelijk uw loop op aarde zal voleind zijn; en dan wordt heel uw wezen opgetrokken, en wordt ge overgezet in die zalen van het eeuwige licht waar Jezus zelf is.

Zoo echter, dat ge reeds nu, als Jezus *trekt*, kunt meegeven, of kunt tegenhouden.

En daarom zal het steeds uw bede zijn, dat ge dat *trekken* van Jezus niet slechts moogt ondergaan, maar ook *gewaar moogt worden*.

De zaligheid van Gods kind.

Amsterdam, 7 Maart 1902.

Voor de Vrouwenkampen in Zuid-Afrika.

Verantwoord in ons nummer van 2 Maart *f* 7047.62; verder ontvingen wij van den heer A. Oosterwijk, van de leerlingen der Chr. school te Breda *f* 1.90; van W. K. S. te Gouda: gecoll. op het 30 jarig Huwelijksfeest van J. Lambooy te 's Gravenhage *f* 5.40. Totaal *f* 7054.92.

Welkom aan Dr. Scheurer.

Verantwoord in ons nummer d.d. 9 Febr. *f* 235.01⅓; verder: van Mej. B. te Makkum *f* 2. Totaal *f* 237.01⅓.

Het advies van Ds. Klaarhamer.

Gelijk te voorzien was, hebben de broeders, die te Utrecht met het advies der meerderheid niet konden meegaan, het niet bij een zwijgend protest gelaten.

Ds. Klaarhamer zond aan de Kerken, nog eer het advies der meerderheid haar bereikte, een tegen-concept, dat aldus luidde:

Aan
de Eerwaarde Kerkeraden der
Gereformeerde Kerken.

WELEERW. EN EERW. BROEDERS,

De ondergeteekende had mede de eer, te behoren tot de vergadering van Broederen, die zich gedrongen gevoelden, om zdam te overwegen, of er een weg te vinden ware, waarin de thans bestaande gedeeldheid in de opleiding tot den Dienst des Woords bij onze Kerken practisch *kon worden weggenomen.*

De gezochte eenheid moet dan een zoodanige zijn, waarbij de beginselen, die in het vraagstuk der opleiding in geding zijn, ongekrenkt blijven, en waarbij zooveel mogelijk voldaan wordt aan hetgeen eenerzijds de Kerken in zake de Theologische opleiding mogen en moeten eischen, en aan hetgeen anderzijds de Universiteit in zake het Theologische onderwijs mag en moet eischen.

Blijkens het U dezer dagen aangeboden „concept contract" met bijgaande overwegingen is de meerderheid der bedoelde Broederen van oordeel, dat zulk een weg gevonden is en in dat concept-contract wordt aangewezen.

Ondergeteekende kan dit gevoelen niet deelen. Hoe gaarne hij ook met zoovele hooggeschatte Broederen zdam de Kerken van advies zou wenschen te dienen, en met hoeveel beschroomdheid hij het ook waagt, om in deze zoo gewichtige en ernstige zaak alleen te staan, hij kan toch niet anders.

Naar zijn oordeel is in bedoeld concept-contract eenerzijds zóóveel *toegegeven, als het voor de herkengroep, die van overtuiging is, dat voor de opleiding tot den Dienst des Woords eene* vrije *Universiteit op* gereformeerden *grondslag de meest gewenschte inrichting is, niet meer als een modus vivendi kan worden beschouwd en dus onaannelijk is.*

Hij hoopt van dit zijn oordeel D. V. publiek rekenschap te geven.

Hij veroorloft zich nu, naast het bovenbedoelde concept contract een ander aan Uwe aandacht en overweging met broederlijke bescheidenheid aan te bieden.

God geve aan onze Kerken, als zij straks in Synode zdamvergaderd zullen zijn, die wijsheid en voorzichtigheid, welke haar noodig zal zijn, om in gehoorzaamheid aan zijn ordinantiën in deze zaak te beramen en vast te stellen, „hetgeen dienstig is, om eendrachtigheid en eenigheid te voeden en te bewaren, en alles te onderhouden in de gehoorzaamheid Gods."

CONCEPT-CONTRACT.

De Gereformeerde Kerken in Nederland, in Generale Synode saâmgekomen in Augustus 1902, en de Directeuren van de Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag, als zoodanig belast met het bestuur van de Vrije Universiteit te Amsterdam, in deze handelende op advies van hare Curatoren en van haren Senaat en volgens machtiging van de Algemeene Vergadering dier Vereeniging gehouden te .... den 1902,

Overwegende, dat het wenschelijk is, de twee thans bij hen bestaande inrichtingen voor Theologisch Onderwijs en opleiding tot den Dienst des Woords, n.l. de Theologische School te Kampen en de Theologische Faculteit van de Vrije Universiteit te Amsterdam, zooveel mogelijk tot ééne inrichting te vereenigen; en dat dit het best kan geschieden door middel van een contract, dat de onderscheidene bedingen inhoudt, welke de Kerken ten aanzien van haar zeggenschap over die inrichting stellen;

zijn overeengekomen, zoodanig contract aan te gaan, gelijk zij door onderteekening van dit stuk in duplo verklaren aan te gaan, — en dit contract te doen bestaan uit de volgende bepalingen:

ART. I.

De eenheid van opleiding is in dezen weg te verkrijgen dat de beide inrichtingen — de Theologische School der Kerken en de Theologische Faculteit der Vrije Universiteit — vereenigd worden tot *ééne* inrichting, waarover de Kerken eenerzijds en de Vrije Universiteit anderzijds genoegzaam zeggenschap hebben, om haar tegelijk *School* der Kerken èn *Faculteit* der Vrije Universiteit te doen zijn.

Deze inrichting is, met inachtneming van de bijzondere bepalingen, waarover de Kerken en de Universiteit in dit contract zijn overeengekomen, als deel van het organisme der Vrije Universiteit aan hare Directeuren en Curatoren en de van hen uitgaande regelingen onderworpen; en tevens als kerkelijke opleidingschool onderworpen aan de regelingen, die de Kerken daarnaast nog vaststellen.

Voor zooveel de bedoelde Universiteitsregelingen de opleiding tot den Dienst des Woords mede betreffen, worden zij niet vastgesteld zonder goedkeuring van de Curatoren der Kerken.

ART. II.

Om deze vereeniging tot stand te doen komen, worden de Hoogleeraren, die thans verbonden zijn aan de Theologische Faculteit der Vrije Universiteit, vanwege de Kerken benoemd tot Hoogleeraar aan de Theologische School; en de Hoogleeraren, die thans verbonden zijn aan de Theologische School, vanwege de Vereeniging voor Hooger Onderwijs benoemd tot Hoogleeraar in de Theologische Faculteit der Vrije Universiteit.

ART. III.

Het normaal getal der Hoogleeraren in de Theologie zal zes bedragen. Ingeval, hetzij de Kerken, hetzij de Vereeniging voor Hooger Onderwijs, het wenschelijk mochten achten, boven dit normale getal eene benoeming te doen, zal hierover vooraf overleg worden gepleegd tusschen de wederzijdsche Curatoren; en de benoeming daarna geschieden met inachtneming van het bepaalde in art. IV.

ART. IV.

De benoeming van een nieuwen Hoogleeraar in de Theologie geschiedt aldus, dat deze Hoogleeraar zoowel door de Kerken als door de Vereeniging voor Hooger Onderwijs aangesteld wordt.

Het initiatief daartoe gaat de ééne maal van de Curatoren der Kerken uit, die eerst het praeadvies van de gezamenlijke Hoogleeraren in de Theologie inwinnen en dan vóór de benoeming overleg plegen met de Curatoren der Vrije Universiteit, aan wien zij het ontvangen praeadvies tevens mededeelen.

Indien bij deze Curatoren bezwaar bestaat op grond van gemis van de noodige wetenschappelijke bekwaamheid of van ongeschiktheid voor het onderwijs, dan geven zij bij gemotiveerd schrijven binnen twee maanden van dit bezwaar kennis aan de Curatoren der Kerken, en de benoeming gaat alsdan niet door, behoudens het recht van appèl op eene algemeene vergadering van het wetenschappelijk Corps der Universiteit; waarin onder leiding van hare Curatoren alle hare Hoogleeraren en alle door haar in de Theologie gedoctoreerden en alle Doctoren in de Theologie, die Dienaar des Woords bij ééne der Gereformeerde Kerken in Nederland zijn, zitting hebben.

Indien zoodanig bezwaar niet bestaat of door genoemde vergadering ongegrond wordt verklaard, gaan de Curatoren der Kerken tot de benoeming over, en geven zij daarvan kennis aan de Directeuren der Vereeniging van Hooger Onderwijs, die hierop hunnerzijds eene benoeming laten volgen.

De andere maal gaat het initiatief uit van de Directeuren der Vereeniging voor Hooger Onderwijs, die vóór de benoeming overleg plegen met de Curatoren der Kerken.

Indien bij deze Curatoren bezwaar bestaat op grond van afwijking van de belijdenis of van paedagogische ongeschiktheid voor de opleiding, dan geven zij bij gemotiveerd schrijven binnen twee maanden van dit bezwaar kennis aan de Directeuren der Vereeniging en de benoeming gaat alsdan niet door, behoudens het recht van appèl op de Generale Synode, die over het ingebrachte bezwaar beslist.

Ingeval geen bezwaar bezwaar bestaat, of het bezwaar door de Synode ongegrond wordt verklaard, gaan Directeuren der Vereeniging tot de benoeming over, en laten de Curatoren der Kerken daarop hunnerzijds eene benoeming volgen.

ART. V.

De Hoogleeraren in de Theologie onderteekenen de Formulieren van Eenigheid volgens een door de Kerken daarvoor vast te stellen formulier;

en desgelijks de verbintenis aan het in Art. 2 der Statuten der Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag aangeven standpunt.

ART. VI.

De Hoogleeraren in de Theologie ontvangen hun honorarium en pensioen van de Kerken tot het thans door de Kerken vastgestelde bedrag (en desgelijks hunne Weduwen en Weezen hunne toelagen); terwijl hetgeen de Vereeniging voor Hooger Onderwijs aan hare Hoogleeraren meer uitkeert, hetzij aan honorarium, hetzij aan pensioen (hetzij aan toelage voor hun Weduwen en Weezen), hun door deze Vereeniging wordt verstrekt.

Wat de collecten aangaat, die voor de Theologische School der Kerken en de Theologische Faculteit der Vrije Universiteit tot nu toe gehouden werden, blijft de bestaande regeling, volgens welke de Kerken voor beiden gelijkelijk deden collecteeren, gehandhaafd met dien verstande, dat de Kerken in dit collecteeren en in het bestemmen der gecollecteerde gelden op dezelfde wijze te werk gaan ten opzichte van de nu vereenigde inrichting, als zij dit deden voor de beide afzonderlijke inrichtingen.

ART. VII.

Evenals de Vereeniging voor Hooger Onderwijs harerzijds, houden ook de Kerken door middel van hare Curatoren toezicht op het onderwijs der Hoogleeraren in de Theologie.

ART. VIII.

Indien de Curatoren der Kerken of de Directeuren der Universiteit oordeelen, dat een Hoogleeraar in de Theologie wegens afwijking in de leer of ergerlijken wandel moet geschorst of ontslagen worden, geven zij daarvan bij gemotiveerd schrijven aan elkander kennis, opdat in zulk een geval met eenparigheid gehandeld worde.

Wanneer te dien aanzien overeenstemming verkregen wordt, kan de schorsing volgen; die ook doorgaat, wanneer de daardoor getroffene op de Generale Synode appelleert. Bij zulk appèl, en voorts wanneer de bedoelde overeenstemming met verkregen is, of wanneer niet slechts schorsing maar ontslag noodig wordt geacht, beslist de Generale Synode.

ART. IX.

De Curatoren der Kerken en de Directeuren der Vrije Universiteit hebben het recht, na overleg en in overeenstemming met elkander, een Hoogleeraar, die ongeschikt blijkt voor het onderwijs of de opleiding, op non-activiteit te stellen, mits met toekenning van het in art. 6 bedoelde pensioen als wachtgeld.

ART. X.

De Hoogleeraren in de Theologie geven les in de vakken, door de Curatoren der Kerken en de Directeuren en de Curatoren der Vrije Universiteit, in overleg met elkander, hun bij hunne benoeming opgedragen, behoudens de wijzigingen, die daarin later met hun eigen goedvinden worden aangebracht, terwijl zij daarbij voorts zich houden aan de Series Lectionum' door de Curatoren der Vrije Universiteit vastgesteld.

ART. XI.

Tot de Theologische Colleges worden na afgelegd propaedeutisch examen zulke studenten toegelaten, die een goed getuigenis aangaande belijdenis en wandel overleggen.

Ingeval iemand aan laatstgenoemde voorwaarde niet voldoet, wordt over zijne toelating door de Hoogleeraren in de Theologie beslist.

ART. XII.

De Hoogleeraren in de Theologie zijn verplicht, toezicht te houden op leer en leven der Theologische Studenten.

ART. XIII.

Dit contract der Kerken met de Directeuren der Vereeniging voor Hooger Onderwijs zal van weêrzijden opzegbaar zijn, mits hiervan één jaar van tevoren kennis gegeven wordt.

Bij het concept-contract, door de meerderheid der Broederen U toegezonden, is ook gevoegd een Advies *namens de Vergadering. Met de daarin voorkomende artikelen handelende over: de plaats van vestiging, het aantal Curatoren, het Gymnasium, en de te maken kosten, kan ondergeteekende zich niet vereenigen.*

Hoogachtend heeft hij de eer te zijn,

WelEerw. en Eerw. Broeders,
Uw dw. medebroeder in Christus,
P. J. W. KLAARHAMER, V.D.M.

Natuurlijk staat aan Ds. Klaarhamer het onverkorte recht om ook van zijn gevoelen de Kerken mededeeling te doen. Het zou ons zelfs niet bevreemden, wanneer ook de broeders aan de andere zijde, die evenzeer weigerden het advies te teekenen, met zulk een mededeeling tot de Kerken kwamen.

Van polemiek tegen deze concepten zullen wij ons onthouden. Wanneer het de vraag gold, hoe op de meest principieele wijze de verhouding tusschen de Kerken en de Theol. faculteit te regelen ware, zou zulk een debat vrucht kunnen afwerpen. Nu het gaat om een compromis, waarin beide partijen zich moeten kunnen vinden, zal het kans van slagen hebben, baat een discussie over het door afwijkende broeders ingenomen standpunt niet.

Slechts een opmerking veroorloven we ons, opdat de kerken tot een juist oordeel in staat mogen zijn.

Zooals de beide voorstellen, straks wellicht tot drie vermeerderd, bij de Kerken ingediend zijn, zal de indruk ontstaan, dat de Kerken nu eerst, elk op zich zelf, zullen te beoordeelen hebben, welk voorstel haar het verkieslijkst voorkomt, om dan door advies op de Classis, Provinciale en Generale Synode van haar voorkeur blijk te geven.

De generale Synode zou op deze wijze twee of drie voorstellen krijgen, elk gesteund door een groep van kerken, en het voorstel, dat de meeste stemmen verkregen had, zou dan de meeste kans hebben door de Generale Synode te worden aangenomen.

Nog daargelaten nu, dat deze behandelingswijze ons in strijd dunkt met het Gereformeerde kerkrecht, dienen de Kerken wel in te zien, dat deze geheele voorstelling onjuist is.

Het voorstel, door Ds. Klaarhamer thans rondgezonden, is op de vergaderingen te Utrecht reeds in den breede besproken, en daar is gebleken, dat de voorstanders der eigen inrichting om principieele redenen met dit concept niet konden meegaan. Aanneming van dit voorstel door de meerderheid zou er toe geleid hebben, dat de *modus vivendi* ophield te bestaan en de beide groepen als onverzoenlijk waren uiteengegaan.

Gesteld dus, dat een groote meerderheid in de Kerken het voorstel van Ds. Klaarhamer verkieslijker achtte en het daarom bij de Generale Synode aanbeval, dan zou dit toch niets baten, om de eenvoudige reden, dat de andere partij reeds verklaard heeft, zich niet bij dit voorstel te kunnen neerleggen en het dus als compromis geen dienst kan doen.

De Generale Synode kan en mag niet te kort doen aan het in 1892 getroffen akkoord. Ze mag geen beslissing nemen, welke voor de kerken, die voor de eigen inrichting zijn, onaannemelijk is. Deed ze het toch, dan zou ze niet alleen het gegeven eerewoord schenden, maar oorzaak zijn, dat in de kerken een scheuring ontstond, die niet meer te heelen was.

Zijn daarom de Kerken, die voor de universitaire opleiding zijn, met Ds. Klaarhamer van oordeel, dat het compromis aangeboden door de Curatoren en Hoogleeraren der Vrije Universiteit te ver gaat, en daarom als modus vivendi voor *deze* Kerken onaannemelijk is, dan dienen zij dit ronduit te zeggen. Maar dat men zich dan ook de nutteloose moeite bespare, nog een ander voorstel bij de Synode aan te bevelen, *dat door de Synode toch niet aangenomen kan worden*. Er blijft voor de Synode dan geen andere weg open, dan te verklaren, dat er geen overeenstemming te verkrijgen is en de bestaande toestand van de tweeheid in de opleiding moet bestendigd worden.

Het ware ons daarom juister voorgekomen, indien Ds. Klaarhamer op zijn standpunt aan de Kerken had aangeraden, het aangeboden compromis te verwerpen op de gronden, die hij meent daarvoor te moeten aanvoeren. Het indienen van een tegenvoorstel kan alleen tot verwarring aanleiding geven. Het geeft den indruk, alsof de Kerken vrij kunnen kiezen, waar de aard der zaak juist medebrengt, dat zulk een *keuze* onmogelijk is en men alleen te beslissen heeft, of het aangeboden compromis, dat door *beide* partijen is geteekend, zal aanvaard of verworpen worden.

Elke steun aan het voorstel-Klaarhamer geschonken wil dus practisch niet anders zeggen, dan dat men het aangeboden akkoord verwerpt en de eenheid van opleiding onmogelijk acht, zoolang de partijen aldus tegenover elkaar staan.